

Pinja Aro
Teemu Märrä

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), Kirkon nuorisotyö
Opinnäytetyö, 2021

ASIAKASLÄHTÖINEN LASTENSUOJELU

Lastensuojelua kokemusasiantuntijoiden silmin

TIIVISTELMÄ

Pinja Aro, Teemu Märri

Asiakaslähtöinen lastensuojelu- Lastensuojelua kokemusasiantuntijoiden silmin

42 sivua, 3 liitettä

Syksy 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), Kirkon nuorisotyö

Tässä kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä tarkoituksena oli tuoda esille lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden omia näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelusta ja lastensuojelun asiakkaana olemisesta. Opinnäytetyössä selvitettiin, ovatko lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret kohdanneet lastensuojelutautansa aikana erinäisiä asenteita tai ennakkoluuloja, ja jos ovat, niin miten ne ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä. Opinnäytetyössä selvitettiin myös kehittämisen näkökulmasta sitä, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijat itse kehittäisivät lastensuojelutyötä sekä lisäisivät nuorten osallisuuden tunnetta. Näiden aiheiden pohjalta tehtiin teemahaastattelurunko ja haastateltiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoita. Teemahaastattelusta saatujen tulosten pohjalta kirjoitettiin blogikirjoitus. Haastatteluissa ja blogikirjoituksessa keskityttiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden todenmukaisen ja omakohtaisen näkemyksen esiin tuontiin.

Haastatellut lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret ovat osa Osallisuuden aika ry:n asiakaskuntaa, joka toimii opinnäytetyön työelämän yhteistyökumppanina. Kokemusasiantuntijoiden äänen julki saattaminen on tärkeää lastensuojelutyön kehittämisen mahdollistamiseksi. Tässä opinnäytetyössä tuotiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ääntä kuuluviin blogikirjoituksen avulla. Blogikirjoitus suunnattiin niin alan ammattilaisille kuin muidenkin ammattikuntien edustajille sekä nuorille. Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli jakaa kokonaiskuva lastensuojelusta kokemusasiantuntijoiden näkökulmasta sekä mahdollisesti purkaa lastensuojelusta syntyneitä asenteita ja ennakkoluuloja kokemusasiantuntijoiden omien kokemusten kautta. Opinnäytetyön raporttiin kirjoitettiin erillinen luku, jossa opinnäytetyön teemaa ja tuloksia reflektoidaan myös kristillisestä ja kirkon organisaatiota kehittävästä näkökulmasta.

Asiasanat: Asenteet, blogikirjoitus, ennakkoluulot, kokemusasiantuntijat, lastensuojelu, lastensuojelun kehittäminen, nuoret, osallisuus, teemahaastattelu

ABSTRACT

Pinja Aro and Teemu Märrä

Customer oriented approach in child welfare - Child welfare through the eyes of experts by experience

42 pages, 3 appendices

Autumn2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree (Programme) in Social Services, Christian Youth Work

Bachelor of Social Services

The objective of this development-oriented thesis is to present child welfare experiences expert's views about child welfare and being a customer in child welfare services. We examined has the experiences experts encountered different attitudes or prejudices during their time as a child welfare services client and if so, how that has affected their lives. We also highlight, from a development perspective, how the experiences experts themselves would develop child welfare services and increase the client's sense of inclusion. The thesis was conducted in co-operation with a registered association called *Osallisuuden aika*, which translates into English as 'Time to participate'. It is an association which main purpose is to increase involvement of former service users of child protective services and professionals of social services. The study was carried out as interviews. Based on the objectives of the thesis, a framework for a thematic interview was created. The interviews of the experts by experience were implemented in spring of 2021. The interviewees/the interviewed experts by experience were young people that participated to the study via the *Osallisuuden aika* association. Originally the interviews were set out to find out the personal view of the experts by experience.

Making the voice of experiential experts heard is important to enable the development of child welfare services. In this thesis, we made the voices of child welfare experience experts heard through blogging. The blog post is aimed at everyone, both professionals in the field, as well as representatives of other professions, as well as young people. In conclusion, the thesis shared the overall picture of child protection/child welfare from the perspective of the experts by experience. The experiences arisen from the interviews are there in their part to dispel the attitudes and prejudices arising from child welfare services.

Keywords: Attitudes, blogpost, Child protection, Child welfare, development of child protection/child welfare, expert by experience, participation, prejudices, youth, thematic interview

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	5
2.1 Lastensuojelun muodot	5
2.2 Kokemusasiantuntija	7
2.3 Ennakkoluulot, asenteet ja osallisuus	8
2.4 Aiemmat tutkimukset	9
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	10
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	11
4.1 Ennen teemahaastattelua huomioidut asiat	11
4.2 Teemahaastattelut	13
4.3 Blogikirjoituksen kirjoitusvaihe	15
5 BLOGIKIRJOITUS	16
5.1 Blogikirjoituksen sisältö	16
5.2 Blogikirjoituksen arviointi	16
6 HAASTATTELUN TULOKSET	17
7 OPINNÄYTETYÖN PEILAUUS KRISTILLISESTÄ JA KIRKON ORGANISAATIOKEHITTÄMISEN NÄKÖKULMASTA	21
7.1 Kirkon organisaation kehittäminen	21
7.2 Verkostoituminen avaimena kehitykseen	22
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	23
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
10 POHDINTA	26
LÄHTEET	28
LIITE 1. Teemahaastattelun runko	31

1 JOHDANTO

Kun lapsi otetaan aktiiviseksi osapuoleksi mukaan päätöksentekoon häntä koskevissa asioissa, toteutetaan lapsen etua. Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus olla mukana käsittelemässä ja tuomassa omia mielipiteitään ilmi sellaisissa asioissa, jotka häntä koskevat. Kun lapsi täyttää 12- vuotta, on hänellä lastensuojelussa puhevalta. Tällä tarkoitetaan sitä, että lasta kuullaan tasavertaisesti aikuisten kanssa. (Lastensuojelu.info, i.a)

Opinnäytetyön aiheena on selvittää lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden omakohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä lastensuojelusta. Lisäksi selvitimme, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijat itse kehittäisivät lastensuojelutyötä ja lisääisivät lasten ja nuorten osallisuuden tunnetta lastensuojelukentällä. Valitsimme aiheen opinnäytetyölle, koska konkreettisen ja asiakaslähtöisen kehittämisen ytimessä on kokemusasiantuntijoiden kuuleminen ja halusimme tuottaa aiheesta lisää tietoa. Aihe haastoi meitä miettimään opinnäytetyön toteutusta sensitiivisestä näkökulmasta. Aihe on tärkeä lastensuojelutyön kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää lastensuojelutyötä. Tämä tapahtuu selvittämällä, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret ovat kokeneet lastensuojeluasiakkuuden, millaisia ajatuksia heillä on ollut lastensuojelun asiakkuudesta ja lastensuojelusta kokonaisuudessaan, sekä millaisia ajatuksia heillä on siitä haastatteluhetkellä. Opinnäytetyö koostui teemahaastattelusta, jonka avulla keräsimme kokemusasiantuntijoiden omakohtaisia mielipiteitä, kokemuksia ja näkemyksiä lastensuojelusta, sitä kohtaan mahdollisesti syntyneistä ennakkoluuloista ja asenteista. Toimme lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ääntä kokonaisvaltaisesti kuuluviin. Työelämän yhteistyökumppanina toimi Osallisuuden Aika ry, jonka kokemusasiantuntijatiimiä haastattelimme.

Kokemusasiantuntijoiden haastattelun jälkeen työstimme blogikirjoituksen, jossa toimme ilmi haastattelutilanteesta syntynyttä tietoa. Blogi etenee huostaanotosta

lastensuojeluyksikköön asettumiseen, siellä asumiseen, itsenäistymiseen ja jälkihuoltoon saakka. Blogi sisältää myös kokemusasiantuntijanuorten omakohtaisia näkemyksiä siitä, miten lastensuojelua tulisi kehittää sekä miten nuorten osallisuutta voitaisiin käytännössä lisätä. Blogin tarkoitus on korostaa lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden kokemusten ja mielipiteiden tärkeyttä, tarkastella lastensuojelua sekä sen tarjoamia palveluita heidän näkökannaltansa, selvittää mahdollisesti syntyneitä asenteita ja ennakkoluuloja sekä lastensuojelun kokonaisvaltaista vaikutusta asiakkaidensa elämään.

Varsinainen opinnäytetyöprosessi oli nelivaiheinen. Tähän sisältyi teemahaastattelunrunгон luominen, teemahaastattelujen toteuttaminen lastensuojelun kokemusasiantuntijoille, teemahaastattelun pohjalta blogikirjoituksen kokoaminen sekä opinnäytetyöraportin kirjoittaminen.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Lastensuojelun muodot

Lastensuojelun käsitteellä tarkoitetaan yleisellä tasolla lasten sekä nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamista ja lisäämistä (Bardy, 2009, s. 11).

Lastensuojelun palvelujärjestelmä on laaja kokonaisuus, joka sisältää monia erilaisia tukitoimia. Palvelujärjestelmä toimii suunnitelmallisesti, sekä siitä kehitetään jatkuvasti ja tavoitteellisesti moniammatillisessa yhteistyössä. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Lastensuojelun palvelujärjestelmään kuuluvat ehkäisevän lastensuojelun lisäksi lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on ennaltaehkäistä ongelmien syntyä tai niiden lisääntymistä turvaamalla ja tuemalla lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia edistäviä kotioloja sekä kiinnittämällä huomiota myös vanhemmuuden tukemiseen ja vanhempien hyvinvointiin. Kunnan tehtävänä on lapsille, nuorille sekä perheille kohdennettuja palveluja

järjestäessään kiinnittää huomiota siihen, että kyseiset palvelut tukevat ja edistävät juuri tätä koko perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu kuuluu kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Sitä toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelmia ja järjestämällä erilaisia avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimeinen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Työskentely alkaa kartoituksella, jonka tavoitteena on selvittää, minkälainen lapsen tai nuoren tilanne on ja mitä tarpeita siihen liittyy. Kunta huolehtii, että tapauksesta vastaavalla sosiaalityöntekijällä on riittävästi eri alojen asiantuntijoita käytettävissään, kuten esimerkiksi sairaanhoitopiireillä on lain mukainen velvollisuus järjestää lapselle tai nuorelle tarvittaessa kiireellistä hoitoa, tutkimuksia tai terapiapalveluita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Avohuollon tukitoimia, kuten oppilashuollon, terveydenhuollon tai varhaiskasvatuksen tukipalveluita, tehostettua perhetyötä sekä perhekuntoutusta tarjotaan ensin lapselle sekä hänen perheelleen. Tukitoimia suunnitellaan aina lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Mikäli avohuollon tukitoimilla ei pystytä autamaan ja tukemaan lasta hänen elämäntilanteessaan tarpeeksi, on hänellä mahdollisuus laissa asetettujen edellytyksien toteutumisen jälkeen siirtyä huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Sijaishuolto tarkoittaa kodin ulkopuolista hoitoa ja kasvatusta ja se voi tapahtua joko perheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Huostaanoton tarkoituksena ei ole pysyvä sijoitus muualle, vaan vanhemmille laaditaan tässä kohdassa yleensä oma asiakassuunnitelma, jonka toiminnan tarkoituksena on kuntouttaa kodin olosuhteita ja vanhempien toimintaa. Huostaanoton on kuitenkin määrä jatkaa niin kauan kuin sille katsotaan olevan tarvetta. Lapsi tai nuori pyritään vakiinnuttamaan sijaishuoltoon, mikäli katsotaan, että paluu omien vanhempien luokse ei ole hänen etunsa mukaista tai muutosta kotioloissa ei tapahdu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Jälkihuollolla tarkoitetaan tukea, jota lapselle tai nuorelle tarjotaan, kun sijoitus päättyy. Sen tarkoituksena on edistää esimerkiksi nuoren itsenäistymistä tai kotiutumista. Sosiaalityöntekijä voi tehdä yhdessä nuoren kanssa jatkosuunnitelman, jossa on kirjattuna kaikki ne palvelut ja tukitoimet, mitä jälkihuollon päättyessä nuorella on käytettävissään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

2.2 Kokemusasiantuntija

Kun puhutaan yleistasolla kokemusasiantuntijasta, tarkoitetaan sellaista henkilöä, jolla on jostain asiasta omakohtaista kokemusta. Omakohtainen kokemus on voinut syntyä esimerkiksi erilaisista riippuvuuksista, mielenterveyden häiriöistä, sairauksista tai muista elämän osa-alueista. Kun kokemusasiantuntija on suorittanut kokemusasiantuntijakoulutuksen, hän voi toimia virallisena kokemusasiantuntijana. Kokemusasiantuntijuutta tarvitaan, jotta erilaisia palveluita voidaan kehittää asiakaslähtöisemmiksi. Kokemusasiantuntijuuden avulla pyritään myös vaikuttamaan asenteisiin sekä lisäämään ihmisten ymmärrystä. (Mielen ry, 2020.)

Lastensuojelun kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan henkilöä, joka on mukana kehittämässä lastensuojelun osa-alueita omien kokemustensa avulla. Kokemusasiantuntija voi olla nykyinen tai entinen lastensuojelun asiakas, mutta kuitenkin iältään alle kolmekymmentävuotias ja yli kaksitoistavuotias. Asiakkaiden äänen kuuluminen on yksi kehittämistyön tärkeimpiä kohtia. Lastensuojelun kehittämissyöryhmien avulla voidaan vahvistaa palvelujärjestelmää, sekä vaikuttaa positiivisesti arvo- ja asennemaailmaan. Nykyisin kokemusasiantuntijuus on otettu osaksi avointa yhteistyötä ja tapaa toimia. Kokemusasiantuntijanuori on usein tietoinen omista arvoistaan. Hän haluaa puolustaa heikompia ja auttamaa samassa tilanteessa olevia lapsia ja nuoria. Kokemusasiantuntijanuori tietää roolinsa sekä sen, että hänen kokemuksensa ovat osa kehittämistyötä. Kokemusasiantuntijanuori tuo esille näkemyksiä oman kokemuksensa ja tunteidensa pohjalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

2.3 Ennakkoluulot, asenteet ja osallisuus

Ennakkoluulo ja osallisuus käsitteinä ovat tärkeä määrittää, koska opinnäytetyössä käytetään näitä termejä. Suorittamamme haastattelu keskittyy lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden kohtaamiin ennakkoluuloihin ja niiden kohtaamisesta syntyneisiin tuntemuksiin. Lisäksi selvitimme lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä osallisuuden tunteen syntymisestä lastensuojelun asiakkaana ja miten osallisuuden tunnetta voitaisiin lisätä lastensuojelutyötä tehdessä.

Ennakkoluulo on käsite, jolla tarkoitetaan ihmisen suhtautumista johonkin asiaan, tai ihmiseen ennen tarkempaa tutustumista. Ennakkoluulot ovat yleensä negatiivissävytteisiä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, i.a.).

Asenteilla tarkoitetaan sellaisia merkityksiä, joita ihminen antaa ympäröiville henkilöille ja tapahtumille. Asenteet pohjautuvat ihmisen omaan arvomaailmaan. Asenteet voidaan jakaa neutraaleihin, myönteisiin, tai kielteisiin. Uudet henkilöt ja tilanteet luovat uusia asenteita. (Jamk, i.a.).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos jakaa osallisuuden kolmeen osaan; osallisuuden omassa elämässä, osallisuuteen yhteisöissä ja vaikuttamisen prosessissa ja osallisuuteen yhteisestä hyvästä. Osallisuus omassa elämässä tarjoaa mahdollisuuden elää omaksi koetun tuntuista elämää ja määritellä sen, millaisiin toimintoihin ja palveluihin osallistuu. Yhteisöissä ja vaikuttamisen prosessissa osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla osa itselle tärkeitä ryhmiä ja vaikuttaa niiden sisältä lähtöisiin asioihin, joilla on merkitys elämässäsi. Yhteisessä hyvässä, osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta yhdessä tekemiseen, eli oikeutta osallistua sellaiseen toimintaan, joista seuraa itselleen ja muille positiivisia asioita, kuten arvostuksen ja kiitollisuuden tunteita. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

2.4 Aiemmat tutkimukset

Hyödynsimme opinnäytetyössä aiheeseemme kohdennettua kirjallisuutta ja aiheetta käsitteleviä tieteellisiä artikkeleita. Tärkeänä lähteenä hyödynsimme Marja Kuparisen, 2020, ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä, joka käsittelee kohtaamisia ja kohtaamatta jäämisiä lastensuojelun asiakkaana. Kuparinen tutkii opinnäytetyössään haastatteluiden ja nuorten omien tekstien kautta lastensuojelulaitoksissa tai muissa lastensuojelun sijaishuollon paikoissa asuvien nuorten esille nostamia asioita, näkökulmia ja teemoja. Hänen opinnäytetyönsä keskeinen tarkoitus on tuoda näkyväksi lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana olevien tai olleiden nuorten merkityksellisiä kokemuksia lastensuojelusta ja lastensuojelun asiakkuudesta. (Kuparinen, 2020, s. 4.) Meidän ja Kuparisen opinnäytetöissä käsitellään paljon samoja teemoja ja aihepiirit liikkuvat hyvin lähellä toisiaan. Pyrimme kuitenkin omassa opinnäytetyössämme pitämään painopisteen yleisten asenteiden ja ennakkoluulojen selvittämisessä sekä nuorten oman äänen esiin saattamisessa.

Vertailimme haastattelusta saamiamme tuloksia Lahtisen ja Pekkarisen (2020) artikkeliin, joka käsittelee lastensuojelunasiakkaan ja –ammattilaisen vuorovaikutuksen merkitystä lastensuojelunasiakkuuteen. Heijastelimme saamiamme tuloksia myös Hirschovits-Gerzin, Sihvon, Karjalaisen ja Nurmelan (2019) työpaperiin, joka kertoo kokemusasiantuntijuudesta kokonaisvaltaisesti ja siitä, millaiset asiat motivoivat ihmisiä lähtemään kokemusasiantuntijoiksi.

Muita tutkimuksia, joihin tuloksia verrataan ovat Nurmen, Nikupeterin, Leinosen, Kallisen, Lantelan ja Laitisen (2019) artikkeli, joka käsittelee kokemusasiantuntijoilta tulevan tiedon merkitystä ja tämän tiedon keräämisen tehokkuutta, sekä Hietamäen, Kuusinen, Pursin, ja Rajalan (2017) artikkeliin, joka käsittelee lastensuojeluprosessin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä moniammatillisesta ja osallistavasta näkökulmasta.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda kokonaisvaltaisesti lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden näkökulma ja oma kokemus kuuluviin. Tavoitteena oli selvittää, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret ovat kokeneet lastensuojeluasiakkuuden, millaisia ajatuksia heillä on ollut lastensuojelun asiakkuudesta ja lastensuojelusta kokonaisuudessaan sekä millaisia ajatuksia heillä oli siitä haastatteluhetkellä. Selvitimme myös ovatko lastensuojelun kokemusasiantuntijat kohdanneet lastensuojelutaastaansa liittyviä asenteita ja ennakkoluuloja ja jos olivat, niin miten asenteet ja ennakkoluulot olivat näkyneet tai ilmentyneet. Näitä asioita selvitimme teemahaastattelun avulla. Haastattelun tulosten pohjalta kirjoitimme blogikirjoituksen. Blogin tarkoituksena oli tuoda nämä tulokset esille julkisesti ja helposti lähestyttävällä tavalla.

Opinnäytetyöllä pyrimme kehittämään lastensuojelua asiakaslähtöisesti. Tavoitteena oli, että tästä kehittämispainotteisesta opinnäytetyöstä on hyötyä erilaisille sosiaalialan toimijoille, lastensuojelun kokemusasiantuntijoille, sekä tavallisille kansalaisille. Pyrimme vaikuttamaan myös siihen, että vastaisuudessa lastensuojelun avohuollon palveluiden piiriin hakeminen toimisi matalammalla kynnyksellä ja lastensuojelun asiakkuuden kokemuksista voitaisiin puhua avoimemmin. Jotta lastensuojelutyötä voitaisiin kehittää asiakaslähtöisestä näkökulmasta, on tärkeää tarkastella lastensuojelua kokemusasiantuntijoiden näkökannalta ja saattaa lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ääni kuuluviin.

Työelämän yhteistyötahona toimi Osallisuuden aika ry, joka on lastensuojelun asiakkaiden osallisuutta edistävä yhdistys. Osallisuuden aika ry:n keskeisenä tehtävänä on kehittää toimintaa asiakasnäkökulmasta sekä viedä asiakasnuorten näkemyksiä eteenpäin aina päättävälle tahoille asti. Osallisuuden aika ry tarjoaa nuorille erilaista toimintaa, kuten mahdollisuuden liittyä kehittäjäryhmään. Ryhmä koostuu nuorista, joilla on ollut lastensuojelun asiakkuus jossain vaiheessa elämänsä. Ryhmä on vertaistuellinen - siellä vaihdetaan kokemuksia ja kehitetään

toimintaa. (Osallisuuden Aika, i.a.). Yhteistyökumppanuus syntyi, sillä meillä on sama päämäärä - tuoda lastensuojelun asiakkaiden ääntä kuuluviin.

Tavoitimme kokemusasiantuntijoita yhteistyötahomme Osallisuuden aika ry:n kautta. Osallisuuden aika ry:n yhteyshenkilö otti vastuun kokemusasiantuntijoihin yhteydenotosta ja levitti tekemäämme mainosta, joka löytyy tästä opinnäytetyön raportista liitteenä.

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

4.1 Ennen teemahaastattelua huomioidut asiat

Väliseenämme blogitekstin pohjustamiseen toimi teemahaastattelu. Teemahaastattelun avulla saimme järjestelmällisesti kerättyä opinnäytetyön tavoitteiden ja tarkoituksen mukaista, laadullista ja kuvaavaa tietoa lastensuojelun kokemusasiantuntijoilta. Teemahaastattelu oli myös muita toteuttamisvälineitä helpompi strukturoida helposti toteutettavaksi kokonaisuudeksi, sillä se mahdollisti sekä haastattelurungon hyödyntämisen, että rungosta poikkeamisen haastattelun aikana.

Kun aloimme luomaan haastattelurunkoa, pohdimme, mikä on opinnäytetyön kannalta sellaista olennaista tietoa, jota haluamme lastensuojelun kokemusasiantuntijoilta saada. Koska opinnäytetyömme keskeisin tavoite liittyy kokemusasiantuntijoiden omakohtaisten kokemusten selvittämiseen ja heidän näkökulmiensa ulostuomiseen, kysymyksistä tuli melko henkilökohtaisia. Haastatteluiden avulla selvitimme, ovatko kokemusasiantuntijanuoret kohdanneet ennakkoluuloja tai erinäisiä asenteita lastensuojelun asiakkuuden aikana sekä miten he itse kehittäisivät lastensuojelutyötä ja lisäisivät nuorten osallisuuden tunnetta.

Kysymyksiä, jotka lopulta valikoituivat lopulliseen haastattelurunkoon, oli yhteensä kahdeksan ja ne kaikki olivat rakenteellisia ja kohdistettuja lastensuojelun

kokemusasiantuntijanuorille. Haastattelurunkoa luodessa kiinnitimme erityisen paljon huomiota siihen, että käytimme sellaisia käsitteitä, joita nuorten on helppo ymmärtää.

On tutkittu, että lapset ja nuoret vastaavat usein myös sellaisiin kysymyksiin, joita he eivät välttämättä edes täysin ymmärrä tai sisäistä. Tämä johtaa helposti väärintulkintoihin lasten tai nuorten kertomista ja tarkoittamista asioista. (Hyvärinen & Pösö, 2018, s.186.)

Haastattelurungon valmistuttua, lähetimme Osallisuuden aika ry:lle mainoksen (Liite 2), jota yhteyshenkilö jakoi omien kanaviensa kautta kokemusasiantuntijanuorille. Mainoksessa esittelimme itsemme, sekä kerroimme lyhyesti, mitä opinnäytetyömme koskee ja miksi haluamme haastatella lastensuojelun kokemusasiantuntijoita. Mainoksen oli tarkoitus luoda rento ensivaikutelma haastattelutilanteesta, jotta kokemusasiantuntijanuoret eivät ottaisi siitä turhia paineita, vaan lähtisivät innostuneesti mukaan haastateltaviksi. Mainoksessa ei mainittu vielä tarkkaa päivämäärää tai kellonaikaa, sillä halusimme ensin kerätä haastateltavien joukon, ja sen jälkeen sopia ajan, joka palvelisi mahdollisimman hyvin kaikkia haastateltavia. Joustava aikataulu oli myös yksi keino kerätä lisää haastateltavia mukaan, sillä tiedämme, miten kiireistä elämää moni nuori saattaa elää.

Haastateltavien saaminen oli haasteellista huolimatta yhteistyötahon laajasta verkostosta. Haastattelu jouduttiin COVID-19-pandemian vuoksi järjestämään etänä, eikä etämuotoinen haastattelu tuntunut kovin paljon innostavan nuoria. Jouduimme myös luopumaan kaikista haastattelumenetelmästä tukevista työkaluista, jota olimme suunnitelleet haastattelun avuksi materiaalin keräämiseen. Näitä olivat muun muassa Kahoot- peli, sekä learning cafe, eli oppimisen kahvila. Nämä eivät sopineet etätoteutukseen.

Osallisuuden ajan yhteyshenkilömme toimi omalla panoksellaan aktiivisesti saadakseen kokemusasiantuntijanuoria mukaan haastatteluihin. Osallisuuden aika ry tarjoutui myös jakamaan ruokalahjakortteja haastatteluun osallistuville nuorille. Haastateltavia ilmoitautui lopulta kaksi.

Ennen haastatteluiden aloittamista tarvitsimme haastateltavilta kokemusasiantuntijanuorilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Yhteistyötahon yhteyshenkilö keräsi nämä suostumukset nuorilta. Kerroimme myös, että haastateltavilla on mahdollisuus lukea blogiteksti ennen sen julkaisua ja vaikuttaa sen sisältöön, mikäli olisimme haastattelutilanteessa tehneet vääriä tulkintoja heidän vastauksiinsa.

4.2 Teemahaastattelut

Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin keskiviikkona 14.04.2021. Haastatteluun oli varattu noin kaksi tuntia aikaa. Tähän ajankohtaan oli yhteistuumiin päädytty niin haastateltavien kokemusasiantuntijanuorien kuin yhteyshenkilön kanssa. Haastatteluun osallistui kaksi lastensuojelun kokemusasiantuntijanuorta, sekä yhteyshenkilömme.

Haastattelutilaisuus alkoi itsemme esittelyillä, sekä kuulumisten vaihdolla. Kerroimme myös vielä yleisesti opinnäytetyöstämme, sekä sovimme käytännön asioista haastatteluiden jälkeen, kuten äänitteiden hävittämisestä, yksityisyydestä ja anonyymiteetista, sekä haastatteluiden perusteella tehdyn blogikirjoituksen hyväksyttämistä kokemusasiantuntijanuorilla ennen sen julkaisua. Lähdimme kysymysrungon ensimmäisestä kysymyksestä ja etenimme järjestyksessä aina viimeiseen kysymykseen asti. Tässä välillä syntyi vapaamuotoista keskustelua aiheista sekä kysymysten ulkopuolelta. Yhteyshenkilön läsnäolo ja yleisen keskustelun virittäminen koettiin tärkeäksi tekijäksi haastatteluiden onnistumisen kannalta. Koska yhteyshenkilö oli entuudestaan tuttu haastateltaville kokemusasiantuntijanuorille, loi se varmasti heille turvallisuuden tunnetta ja mahdollisti avoimemman keskustelun.

Koska osa kysymyksistä oli henkilökohtaisia, muistutimme haastatteluiden aikana kokemusasiantuntijanuoria siitä, että he voivat vastata vain niihin kysymyksiin, joihin haluavat, sekä kertoa vain sen verran kuin itse kokevat hyväksi. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat saivat itse määrittää asenteiden ja ennakkoluulojen merkityksen omien elämäkokemuksiensa pohjalta, sillä ihmisten

kokemukset ja niistä syntyneet tunteet ovat yksilöllisiä ja vaihtelevat yksilötasolla samankaltaisissakin tilanteissa (Mielenterveystalo, i.a.). Kokemusasiantuntijanuoret vastasivat avoimesti ja rohkeasti kysymyksiin, sekä olivat koko haastattelun aikana aktiivisia.

Haastattelut äänitettiin kahdella äänityslaitteella. Tämä kerrottiin haastateltaville ja muistutettiin, että äänitteitä ei tule kukaan ulkopuolinen kuulemaan. Toinen haastateltavista käytti mikrofonia vastatakseen kysymyksiin, ja toinen kirjoitti chat-osioon omia vastauksiaan. Luimme toisen haastateltavan vastaukset itse ääneen, jotta ne saatiin äänitallenteelle.

Kokonaisuudessaan haastattelu oli onnistunut. Haastattelu sujui hyvin ilman teknisiä ongelmia, ja keskustelua saatiin luotua noin tunti ja viisitoista minuuttia. Haastattelu saatiin onnistuneesti äänitettyä ja jokaiseen kysymysrungon kohtaan saatiin vastauksia. Virallisen haastatteluosion jälkeen teimme loppupurkua, jossa jokainen sai kertoa mitä ajatuksia tästä haastattelutilaisuudesta jäi. Kaikille osapuolille jäi haastatteluista hyvä yleistunnelma.

Vaikka haastateltavia oli vain kaksi, havaitsimme, että tuntemukset ovat erittäin subjektiivisia ja ainakin osittain sidonnaisia siihen, millaisena kokemusasiantuntijat ovat kokeneet sijoituspaikkansa, ja niissä olevien työntekijöiden asenteet. Haastatteluista ja blogin kirjoittamisesta oli ammatillisuuden kannalta merkittäviä vaikutuksia, sillä osa haastateltavien vastauksista erosi oletuksistamme.

Onnistuimme luomaan avoimen ja vuorovaikutuksellisen yhteyden välillemme, sillä haastattelun aikana nuoret olivat avoimia ja kertoivat paljon omista asioistaan. Lisäksi haastateltavat nuoret osoittivat mielenkiintoa tekemäämme opinäytetyötä kohtaan. Saimme myös positiivista palautetta haastateltavilta haastattelun jälkeen.

4.3 Blogikirjoituksen kirjoitusvaihe

Kerättyämme teemahaastattelun avulla kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä ja kokemuksia, sekä litteroituamme haastatteluaineiston, ryhdyimme kokoamaan saadusta tiedosta blogia. Blogilla tarkoitamme internetissä saatavilla olevaa, aikajärjestykseen kirjoitettua artikkelisarjaa, joka käsittelee teemaltaan samaan aihepiiriin kuuluvia asioita, tässä tapauksessa haastattelutuloksien kautta lastensuojelun maailmaa (Bloggaus, i.a.). Teimme blogista tavoitteiden mukaisesti helposti saatavilla olevan. Yhteistyökumppani ja kokemusasiantuntijat lukivat blogikirjoituksen ennen sen julkaisua, ja varmistivat että blogi on heidän mielestään sekä julkaisukelpoinen, että kuvaa todenmukaisesti heidän tuntemuksiaan ja kokemuksiaan. Nuoret saivat tässä vaiheessa vielä kommentoida blogia ja sen perusteella tehtiin tarvittavia muutoksia. Lisäksi varmistimme konsultoimalla järjestön viestinnästä vastaavaa henkilöä, että blogi on yhteistyöjärjestön arvojen ja periaatteiden mukainen konsultoimalla järjestön viestintävastaavaa henkilöä.

Blogia ei julkaistu yhteistyötahon toivomuksen vuoksi sarjana, vaan yhtenä kirjoituksena ja osana heidän verkkosivujen blogisarjaa. Kirjoitus sopi blogisarjaan hyvin, sillä koko verkkosivujen tavoite on esitellä Osallisuuden aika ry:n toimintaa ja antaa kuva erilaisista keinoista lisätä nuorten osallisuudessa lastensuojelutyön kehittämisessä. Opinnäytetyön blogikirjoitus oli muita verkkosivun kirjoituksia pidempi, sillä se oli alkuperäisesti tarkoitus jakaa osiin. Yhteistyötahon edustaja olisi halunnut, että tiivistämme kirjoitusta, mutta saimme kuitenkin julkaista sen kokonaisuudessaan. Tämä edistää blogin tavoitteenmukaisuutta, sillä saimme pidettyä tekstin sisällön koko lastensuojelun asiakkuuden aikaa käsittelevänä sekä totuudenmukaisena. Tiedostamme myös, että pidempää tekstiä voi olla hankalempi lähestyä.

Haastatteluiden jälkeen, blogin työstövaiheessa mukana oli Osallisuuden ajan yhteyshenkilö. Blogikirjoitus tuotettiin Osallisuuden ajan käytettäväksi ja hyödynnettäväksi. Blogikirjoitusta voivat lukea niin ammattilaiset kuin sellaiset ihmiset, joille lastensuojelu on vieraampi toimikenttä.

5 BLOGIKIRJOITUS

5.1 Blogikirjoituksen sisältö

Blogi etenee haastattelurungon pohjalta tehdyn haastattelun mukaisesti ja kertoo eri vaiheista lastensuojelunasiakkaana. Tekstin painotus on lastensuojelunasiakkaiden tuntemuksissa vaiheiden aikana. Yhtenä päätavoitteena oli selvittää, ovatko lastensuojelun kokemusasiantuntijat kohdanneet lastensuojelutaustansa aikana siitä johtuvia asenteita tai ennakkoluuloja ja miten ne ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä. Myös lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ehdotuksia lastensuojelun kehittämistä sekä osallisuuden lisäämisestä on tuotu esille.

Blogi koostuu neljästä luvusta, joissa käsitellään eri teemoja. Alkuperäinen suunnitelmamme oli julkaista blogi kappale kerrallaan ja sen vuoksi blogi on jaettu osiin. Ensimmäinen kappale kuvastaa niitä tuntemuksia, joita nuoret kokivat lastensuojelun asiakkuuden alkaessa. Toisessa kappaleessa kerrotaan asumisesta lastensuojelun eri yksiköissä ja niiden välisistä eroavaisuuksista. Kolmannen kappaleen aiheena ovat asenteet ja ennakkoluulot, sekä miten ne ovat näkyneet lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden elämässä. Viimeisessä kappaleessa tuomme esille lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten lastensuojelutyötä voidaan kehittää, sekä miten osallisuuden tunnetta voidaan konkreettisesti lisätä.

5.2 Blogikirjoituksen arviointi

Onnistuneen haastattelun tuloksena saimme runsaasti sisältöä blogitekstin luomista varten, ja sisällön karsiminen oli haastavaa, mutta tarpeellisen tuntuista. Saimme blogikirjoituksen muotoiltua yhteistyötahoa konsultoimalla toimivaksi ja molempia miellyttäväksi kokonaisuudeksi. Blogiteksti on hieman pitkä ja voi olla, että joillekin sen lukeminen voi olla työlästä, mutta emme tienneet miten olisimme asian ratkaisseet, sillä blogin julkaiseminen sarjoissa ei onnistunut.

Blogiteksti oli puolueeton ja jätimme omat ennakko-odotuksemme sen ulkopuolelle. Myös blogin sisältö on tavoitteiden mukainen ja se sisältää tietoa kokemusasiantuntijoiden näkemyksistä siihen, miten lastensuojelua voidaan kehittää ja miten osallisuuden tunnetta lasten parissa tehtävässä työssä voi lisätä. Kirjoitimme kaikista tavoitteistamme, nuorten omakohtaisista, kokemukseen perustuvista näkemyksistä, kokemuksista, sekä asenteiden ja ennakkoluulojen kohtaamisesta ja niihin vaikuttamisesta.

Työelämän yhteistyökumppanimme Osallisuuden aika ry, antoi myös palautetta blogin vaikuttavuudesta. Olimme yhtä mieltä siitä, että itse haastattelutilanne oli lastensuojelun kokemusasiantuntijoille varmasti hyödyllinen kokemus, sillä tarjosimme nuorille mahdollisuuden keskustella lastensuojelusta ja omista kokemuksistaan lastensuojelun asiakkaana avoimessa ja turvallisessa ympäristössä. Blogikirjoituksen toivotaan toki herättävän muissakin sen lukijoissa ja alan ammattilaisissa uusia ajatuksia ja oivalluksia. Blogikirjoituksesta tuli loppujen lopuksi liian pitkä ja raskaslukuinen niin meidän, kuin työelämän yhteistyökumppanin mielestä. Tarkoituksenamme oli ensin jakaa se osiin ja julkaista pienissä erissä, mutta se päädyttiin julkaisemaan kokonaisuina kerralla. Luultavasti etäyhteyksistä johtuneet kommunikaation ongelmat aiheuttivat epäselvyyksiä blogin julkaisusta. Emme halunneet myöskään lyhentää blogia tai karsia siitä enempää tekstiä, kuin siitä oli jo karsittu, sillä tämän myötä opinnäytetyöstämme olisi tullut vain suppea pintaraapaisu siihen verrattuna, kuinka paljon asiaa saimme kerättyä itse teema-haastatteluista.

6 HAASTATTELUN TULOKSET

Haastattelujen tavoitteena oli selvittää lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden omakohtaisia kokemuksia lastensuojelusta. Tietoa kerättiin mahdollisten asenteiden ja ennakkoluulojen kohtaamisesta, sekä siitä, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret itse lisääisivät osallisuuden tunnetta lastensuojelun kentällä ja

olisivat omalla panoksellaan mukana kehittämässä lastensuojelua. Blogikirjoituksen tarkoituksena oli saattaa haastatteluista kerätyt asiat julki ja näin ollen saada lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden oma ääni kuuluviin.

Blogikirjoituksessa nostamme ensin esiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä yleisesti lastensuojelusta. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat kokivat, että jotkut lapset ja nuoret joutuvat näkemään itse paljon vaivaa, jotta pääsisivät lastensuojelun tuen piiriin. Tähän mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä lastensuojelun kokemusasiantuntijat luettelivat olevan vanhempien vaikutus sijoituspäätöksiin, lastensuojelun resurssien riittämättömyys, sekä eriarvoinen kohtelu. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat painottivat, että lastensuojelun asiakkuuteen ei usein vaikuta lapsen omat valinnat tai ominaisuudet, vaan asiakkuus voi olla täysin ympäristön ja olosuhteiden summa.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat kertoivat, että he ovat kokeneet erilaisia tunteita sijoituspaikkoja kohtaan lastensuojelun asiakkuuden aikana. Nämä tunteet ovat olleet hyvin vaihtelevia. Jotkut sijoituspaikat ovat herättäneet suuria ilon ja turvallisuuden tunteita, mutta toisissa sijoituspaikoissa päällimmäisenä muistona on kokemus pelosta, ahdistuksesta, avuttomuuden tunteesta, sekä kaltoin kohtelusta. Niissä sijoituspaikoissa, jotka lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mukaan ovat herättäneet positiivisia tunteita, on ollut perusteltuja sääntöjä, turvallisia aikuisia, sekä hyvä ilmapiiri. Puolestaan niissä sijoituspaikoissa, joista päällimmäiset muistot ovat ikäviä, kokemusasiantuntijat ovat kohdanneet huolta turvallisuudesta ja tasaisen arjen toteutumismahdollisuuksista. Kokemusasiantuntijat summasivat, että kuitenkin nykyään myös omat negatiiviset kokemukset on pystytty kääntämään positiivisiksi, koska tällä hetkellä on hyvä olla. Myös suojaavat tekijät erilaisissa sijoituspaikoissa, kuten ystävien tuki ja turvallisten aikuisten läsnäolo ovat herättäneet jälkikäteen kiitollisuutta.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat kertoivat kohdanneensa asenteita ja ennakkoluuloja lastensuojelutaustansa takia, tai lastensuojelun asiakkuuden aikana. Heidän mielestään yksi yleisimmistä olettamuksista oli se, että lastensuojelutaustan omaava nuori olisi kykenemätön samoihin asioihin, kuin muut nuoret, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Opetusjärjestelmässä tätä oli

lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mukaan havaittu siten, että opettajat olivat saattaneet päästää heidät helpommalla, kuin muut lapset ja nuoret. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat kertovat myös, että ongelmanuoren leiman on saanut helposti, mikäli tieto lastensuojelun asiakkuudesta on tullut julki.

Myös oman äänen ja mielipiteiden saattaminen kuuluviin on koettu haastavammaksi, esimerkiksi kun lastensuojelun kokemusasiantuntija on kertonut kohdanneensa väkivaltaa. Ennakkoluuloisia oletuksia on tehty myös rahan suhteen. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat kertovat, että on oletettu lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten elävän pelkästään valtion tukirahoilla. Asenteita ja ennakkoluuloja on kohdattu lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mukaan usein tuntemattomilta henkilöiltä. Ystävät ja muut ihmiset, jotka ovat tunteneet lastensuojelun kokemusasiantuntijat, eivät ole leimanneet heitä koskaan. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat painottivat, että oletuksia ei koskaan tulisi tehdä, sillä ne tuntuvat pahalta ja turhauttavilta. Turhautumista luo ihmisten epä tietoisuus. Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mukaan, myös asenteisiin ja ennakkoluuluihin voi vaikuttaa. He listaavat, että yhteiskunnassa tulisi levittää laajemmin tietoa lastensuojelusta, sekä nostaa esiin enemmän todenmukaisia lastensuojelukertomuksia sen sijaan, että esitettäisiin vain sellaisia kokemuksia, jotka tukevat vallalla olevia käsityksiä tai sisältävät sensaatiomaisen huonoja lastensuojelukokemuksia.

Yhtenä tärkeänä tavoitteena oli selvittää, miten lastensuojelun kokemusasiantuntijat itse kehittäisivät lastensuojelua, sekä lisäisivät lasten ja nuorten osallisuuden tunnetta lastensuojelussa. Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mukaan, osallisuutta voi lisätä olemalla itse aktiivinen ja kiinnostunut asioista, sekä tuomalla rohkeasti omia mielipiteitään esille. Konkreettisesti lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mielestä osallisuuden tunnetta voi lisätä lähtemällä erilaiseen toimintaan mukaan, jossa on mahdollisuus olla itse osallisena ja vaikuttaa, kuten esimerkiksi Suomen sijaiskotinuorien leirille. Toisena tärkeänä osallisuutta edistävänä tekijänä, lastensuojelun kokemusasiantuntijat nostivat kokemusasiantuntijuuden. Jakamalla omaa hyödyllistä kokemusta voi heidän mielestään itse toimia yhteiskunnassa edistääkseen lastensuojelua ja vastustaakseen stigmojen syntymistä.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat painottivat, että lastensuojelun kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota asiakaslähtöisyyteen. Heidän mielestään asiakaslähtöisyys ei ole sitä, että on joku valmis käsitys ja malli siitä miten nuoren asiat tulisi hoitaa, vaan jokainen nuori tulisi kohdata yksilönä. Lapsiin ja nuoriin tulisi heidän mielestään tutustua ihmisinä, jotta heidän tilanteensa voidaan parhaiten ymmärtää ja mielipiteitä muodostaa. Varhainen puuttuminen, lastensuojelun luotettavan toteutumisen valvonnan lisääminen, sekä nuoren mahdollisuus terapiaan tai tukihenkilöön, sekä resurssien lisääminen lastensuojelun kentällä olisivat lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mielestä lastensuojelun kehittämisen arvoisia kohteita.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijat nostivat esiin myös tiedonsaannin lisäämisen yhtenä tärkeänä kehittämisen kohteena. He kertoivat, että ovat joutuneet etsimään itse aktiivisesti tietoa lastensuojelusta, omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan. Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mielestä ei ole lapsen tai nuoren vastuulla etsiä tietoa, vaan työntekijöiden tulisi antaa sitä kokonaisvaltaisesti enemmän ja selkeämmin, jotta lapset ja nuoret pystyisivät sisäistämään ja ymmärtämään, miten erilaiset lastensuojelun prosessit ja vaiheet toimivat käytännössä. Yhtenä konkreettisenä ehdotuksena he nostivat, että yhdessä lastensuojelun työntekijän kanssa lapsi tai nuori voisi käydä ikätasonsa mukaisesti läpi esimerkiksi sosiaaliporttia, lakeja ja ottaa yleisistä lastensuojelun asioista selvää. Sosiaaliportti on osa terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sähköisiä julkaisuja, josta on mahdollisuus lukea tietoa lastensuojelulaista ja sen soveltamisesta lastensuojeluprosessin eri vaiheissa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021).

7 OPINNÄYTETYÖN PEILAUUS KRISTILLISESTÄ JA KIRKON ORGANISAA- TIOKEHITTÄMISEN NÄKÖKULMASTA

7.1 Kirkon organisaation kehittäminen

Kirkko on yksi perinteisimmistä organisaatioista, joissa instituution ja yksilön välinen vuorovaikutussuhde näkyy. Kirkko pyrkii vaikuttamaan nuoriin seurakuntalaisiin positiivisesti, mutta samalla antaa nuorten uudistaa itseään. (Kokkonen, 2016, s. 35.) Tässä instituution ja asiakkaan välisessä vuorovaikutussuhteessa kokemusasiantuntijoiden merkitys korostuu. Ilman käsitystä ja kokemusta instituution nykytilanteesta on mahdoton kehittää instituutiota itsensä näköiseen suuntaan. Kokemusasiantuntijoiden palautteeseen pohjautuvaa palautetta voidaan käyttää kirkon toiminnan kehittämiseen valtakunnallisella tasolla, tai jonkin yksittäisen seurakunnan ja yksittäisen toimialan kohdalla.

Osallisuuden tunnetta vahvistaa yksilöllinen kohdatuksi tuleminen. Kuitenkin kirkon sisällä nuorten kokeilut niputetaan usein tiettyyn ryhmään tai ikään kuuluviksi ohimeneviksi ilmiöiksi, vaikka niillä olisikin parhaimmillaan kyky uudistaa organisaatiota ja lisätä nuorten osallisuutta. Tämän seurauksena yksilöllisesti kohdatuksi tulemisen tunne saattaa vähentyä. (Kokkonen, 2016, s. 35–36.) Kirkon asiakaslähtöisen organisaatiokehittämisen kannalta on tärkeää ottaa nuoria osalliseksi jokaiseen organisaation kehittämisen vaiheeseen. Organisaation kehittäminen tapahtuu Demingin laatuympyrän avulla. Demingin laatuympyrä on kehämainen tapa kehittää ja kasvaa organisaationa. Kehässä innovaatiot otetaan mukaan suunnitteluvaiheessa ja sen kautta. Mukaan organisaation tekemiseen. Tekemisen toimintaa arvioidaan ja positiivisiksi koetut innovaatiot vakiinnutetaan osaksi organisaation käytäntöjä. Sen jälkeen samanaikaisesti kehän vaiheiden edetessä toimintaa suunnitellaan ja otetaan mukaan uusia innovaatioideoita. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2020.)

Yhteisöllisyyden kehittyminen on jaettu toiminnalliseen ja symboliseen yhteyteen. Toiminnallinen yhteys pitää sisällään jäsenten keskeisen vuorovaikutuksen ja konkreettisen toiminnan. Symbolinen yhteys pitää sisällään yhdessä olemisen.

(Kokkonen, 2016, s. 70.) Suorittamamme haastattelun mukaan osallisuus vahvistaa hyvää oloa yhteisössä. Kirkon työssä tulisi siis viedä osallisuuden tunteen kehittäminen mahdollisimman pitkälle, sillä hyvän olon lisäksi se rakentaa yhteisöllisyyttä, joka on yksi kirkon perusarvoista. Myös yhdessä elämisen taito ja ekuumeenisuus ovat kirkolle merkittäviä arvoja, joiden vahvistaminen lisäisi myös osallisuutta.

7.2 Verkostoituminen avaimena kehitykseen

Verkostoituminen on tärkeä osa minkä tahansa organisaation kehittämistä. Verkostoitumisen ja yhteistyötahojen kautta saadaan uusia ideoita ja innovaatioita, joiden kautta oman organisaation kehittäminen helpottuu. Kirkon palveluista erityisesti rippikoulutyö ja diakoniatyö on suunnattu myös lastensuojelun asiakkaille. Kirkko verkostoituu lastensuojeluyksiköiden kanssa järjestäessään rippikoulutoimintaa siellä asuville nuorille.

Lastensuojeluyksiköissä asuvien rippikoulutyön kehittäminen olisi yksi niistä mahdollisuuksista, joissa seurakunnat voisivat helposti hyödyntää kokemusasiantuntijoita, ja heidän antamiaan lausuntoja. Samalla myös osallisuuden tunne lisääntyisi. Suorittamamme haastattelun tuloksia voi käyttää myös lähtökohtana työalan kehittämiseen, mutta jatkuvan kehittämisen kannalta on tärkeää, että seurakunnat keräävät myös itse palautetta toteuttamastaan työstä.

Lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten osallistaminen oman organisaation kehitykseen vaatii ennakkoluulotonta ja asenteista vapaata kykyä kohdata heidät. Vääränlaiset käsitykset lastensuojelutyöstä ja lastensuojelun asiakkaista voivat hankaloittaa tätä. Ennakkoluulottomaan ja tasa-arvoiseen kohtaamiseen löytyy kuitenkin jo Raamatusta esimerkkejä, kun Jeesus kohtaa samarialaisen naisen kaivolla, eikä kulttuurieroista huolimatta kohtaa häntä vähemmän arvokkaana, älykkäänä tai tärkeänä ihmisenä (Raamattu, 1992, Joh. 4:1–42). Jos Raamattua tulkitsee niin, että Jeesuksen esimerkkejä tulisi seurata, niin lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen rippikoulun kehitystyössä olisi esimerkillistä toimintaa.

laitos, 2021).

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys ja luotettavuus ovat koko opinnäytetyömme tärkeimpiä kohtia. Kiinnitimme eettisyyteen ja sen toteutumiseen huomiota muun muassa silloin, kun loimme teemahaastattelun runkoa. Mietimme haastattelukysymykset huolellisesti, sillä emme halunneet loukata kenenkään yksityisyyttä, näkemyksiä, arvoja, asenteita, sukupuolta, tai etnistä taustaa. Kiinnitimme huomiota myös siihen, että kysymykset eivät automaattisesti johdattele haluamaamme vastaukseen, vaan ne ovat avoimia kysymyksiä, johon vastaajalla on oikeus vastata omien näkemystensä ja kokemustensa perusteella. Positiivisen ja avoimen ilmapiirin, sekä asiallisen keskustelunkulun ylläpitäminen kuului meidän vastuullemme.

Haastatteluaineiston säilytys ja jatkokäyttö tulkitaan usein epäeettiseksi, sillä haastattelutilanteessa haastateltavat ovat usein tunteiden vallassa (Ruusuvuori, Nikander, Hyvärinen, 2010, s. 447). Otimme huomioon, että haastatteluaineisto, ja kaikki sen sisältö tuhottiin asianmukaisella tavalla prosessin päätyttyä. Blogikirjoitusvaiheessa huomioimme lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden omien näkemysten ja kokemusten säilyttäminen sellaisena, kuin he ilmaisivat ne meille. Kirjoitimme blogia todenmukaisesti haastattelukysymysten vastausten perusteella. Nuorten anonymiteetti oli tärkeä säilyttää blogikirjoitusvaiheessa. Eettisyyteen ja luotettavuuteen kuuluivat myös kunnossa olevat haastatteluluvat, sekä nuorten suostumus blogin julkaisuun, jonka varmistimme heiltä ennen blogin julkaisua.

Opinnäytetyön keskiössä olivat kokemusasiantuntijat, ja koska heidän joukkonsa on rajallinen, eikä mukana ole kaikkia Suomen lastensuojelun kokemusasiantuntijoita, ei kaikkea saamaamme tietoa voida kuitenkaan yleistää. Luotettavaa ja omakohtaista tietoa on kerätty pieneltä joukolta ja meidän tarkoituksemme on tuoda juuri heidän näkemyksensä esiin. Pyrimme korostamaan tätä myös blogissamme, jotta opinnäytetyön luotettavuus säilyisi ja näkyisi lukijoille, vaikka vastaajien otanta onkin suppea verrattuna kaikkiin lastensuojelun kokemusasiantuntijoihin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suorittamamme haastattelun tulokset vahvistivat ja täydensivät olemassa olevaa tutkimustietoa. Samansuuntaisuutta esiintyi yhteisöllisyyden, yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden merkityksen tärkeydessä.

Haastattelumme tulokset ovat yhteneviä Lahtisen ja Pekkarisen (2020, s. 164–165.) kanssa, sillä he toteavat yhteen sointuvan vuorovaikutuksen lastensuojelun asiakkaan ja ammattilaisen välillä mahdollistavan yhteenkuuluvuuden ja arvostetuksi tulemisen tunteen. Hyvä ilmapiiri myös vahvistaa yhteiseen tekemiseen osallistumista, sekä elämäänsä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Johtopäätöksenä haastattelustamme ja olemassa olevan tutkimustiedosta on se, että lastensuojeluinstituutin järjestämään toimintaan osallistuminen lisää positiivisia tunteita lastensuojelua kohtaan, mikä taas puolestaan innostaa osallistumaan järjestettyyn toimintaan.

Hirschovits-Gerz ym. toteavat (2019, s. 46.), että kokemusasiantuntijuuden ydin on huomioiduksi ja kuulluksi tuleminen, sekä mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Lisäksi kokemusasiantuntijuuskoulutus luo tunteen yhteenkuuluvuudesta. Haastattelumme tuloksien mukaan yksi lastensuojelutyön kehityksen kohteista olisi juuri kokemusasiantuntijuuden lisääminen. Nuoret haluaisivat lisää vapaaehtoisia

tukihenkilöiksi ja kokemusasiantuntijat olisivat hyviä toimimaan tällaisina, sillä heillä on todenmukainen kuva lastensuojelun palveluista ja kokemusasiantuntijuuden tuomia osallistavia ja yhteenkuuluvuutta lisääviä taitoja.

Nurmi ym. (2019, s. 21.), kertovat asiakkaiden kokemustiedon olevan arvostettua ja merkityksellistä lastensuojelutyön ammattilaisten keskuudessa, mutta kokemustiedon kerääminen ei ole kovin organisoitua ja tieto jää usein hyödyntämättä. Haastattelujemme tuloksissa selveni, että osallisuuden tunnetta lastensuojelunasiakkaana voi lisätä kertomalla rohkeasti oman mielipiteensä. Lastensuojelun ammattilaisten tulisi myös kannustaa tähän, sillä täten he saisivat kerättyä arvostettua kokemustietoa asiakkailtaan ja kehitettyä palveluitaan sen mukaisesti. Tiedon keräämisen tulisi olla organisoitua, jotta asiakkaat tuntuivat olonsa kannustetuksi palautteen antamiseen ja mielipiteensä ilmaisemiseen. Lisäksi järjestelmällisesti koottua tietoa olisi helpompi hyödyntää käytännössä.

Hietämäki ym. (2017, s. 426–427) toteavat, että perheen kanssa tehtävän yhteistyö lisää tietoa lapsen tilanteesta ja sen takia olisi tärkeää panostaa tiedon jakamiseen ja yhteistyön tekemiseen ottamalla perhe mukaan päätöksentekoprosessiin. Kokemusasiantuntijahaastattelumme mukaisesti tiedonsaantia tulisi helpottaa ja myös lasta/nuorta olisi hyvä kuulla päätöksiä tehdessä. Kokemusasiantuntijat myös sanoivat, että he joutuivat näkemään vaivaa päästäkseen lastensuojelun asiakkaaksi, osittain sen takia, että vanhempien arviolle lapsen tilanteesta oli annettu liikaa painoarvoa. Johtopäätöksemme siis on, että perheen tulisi antaa osallistua tiedon jakoon, mutta ammattilaisen tulisi olla sensitiivinen arvioidessaan vanhempien lausuntoja. Ammattilaisten ei tulisi ainakaan rakentaa kokonaiskuvaa perheiden tilanteesta vanhempien lausuntojen pohjalta.

Lastensuojelun kehittäminen on mahdollista ja sitä pitää pyrkiä jatkuvasti tekemään. Lastensuojelun kehittämisessä on tärkeä kuunnella lastensuojelun piirissä olevia lapsia ja nuoria, sekä kokemusasiantuntijoiden mielipiteitä ja ajatuksia.

10 POHDINTA

Maailmanlaajuinen Covid-19 pandemia vaikutti myös opinnäytetyöhömmme. Pandemian takia emme pystyneet toteuttamaan alkuperäisiä suunnitelmiamme teemahaastattelujen osalta. Olisimme halunneet järjestää yhteisöllisen tilaisuuden, jossa olisimme tavanneet haastateltavia lastensuojelun kokemusasiantuntijoita kasvotusten. Mikäli teemahaastattelut olisi pystytty toteuttamaan tällä tavalla, olisimme saaneet enemmän osallistujia haastattelutilaisuuteen, sekä enemmän sisältöä haastattelujen pohjalta.

Haastateltavia lastensuojelun kokemusasiantuntijoita ilmoittautui haastateltaviksi vain kaksi. Covid-19 pandemian lisäksi myös omat valintamme ja ratkaisumme voivat vaikuttaa haastateltavien vähäiseen määrään. Mainokseen, jolla kutsuimme nuoria haastatteluun, olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota viestinnän näkökulmasta. Mainoksessa keskityimme liikaa itsemme ja opinnäytetyön esittelyyn sen sijaan, että olisimme esittäneet tietoa haastattelutilanteesta innostavalla tavalla.

Alkuperäiset suunnitelmat muuttuivat muutamaan otteeseen opinnäytetyön työprosessin aikana, niin teemahaastattelutilanteen, kuin blogikirjoituksen suhteen. Blogin julkaisu tapahtui kerralla, eikä blogia julkaistu sarjana, kuten olimme suunnitelleet. Tiedostamme, että pitkän tekstin lukeminen on saattanut tuntua lukiijoista työläältä. Jos olisi mahdollisuus toteuttaa opinnäytetyöprosessi uudestaan, pitäisimme tiukemmin kiinni alkuperäisestä suunnitelmasta, sillä halusimme saada blogista helposti lähestyttävän. Opinnäytetyöprosessin aikana vaihtui niin oma ohjaajamme koulun puolelta, kuin myös yhteyshenkilö yhteistyötahomme puolelta. HavaitSIMME, että tämä vaikeutti tiedonkulkua, sekä toi lisää käyttännön haasteita.

Olemme kokeneet opinnäytetyöprosessin aikana ammatillista kasvua. Olemme ensimmäistä kertaa järjestäneet haastattelutilanteen kokemusasiantuntijoille, sekä luoneet haastattelun pohjalta julkisen blogikirjoituksen. Olemme myös oppineet toimimaan pitkäaikaisessa yhteistyössä työelämän yhteistyökumppanin

kanssa. Opinnäytetyömme on mahdollistanut ammatillisen kasvun kannalta tärkeää pohdintaa nuorten sensitiivisestä kohtaamisesta ja työalan eettisistä kysymyksistä. Opinnäytetyöprosessin aikana tapahtuneet odottamattomat muutokset ovat haastaneet opinnäytetyön etenemistä ja opettaneet meille kärsivällisyyttä haasteiden kohtaamisessa.

LÄHTEET

- Bloggaus. Blogit. Mikä on blogi? Saatavilla 22.01.2020 <http://www.bloggaus.net/blogit/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (2020). *Laatukäsikirja. Laadunhallinnan menettely. Rehtoraatti.* Saatavilla 23.08.2021 https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2020/02/Diak_Laatuk%C3%A4sikirja_WEB.pdf
- Hietämäki, J., Kuusinen, V., Pursi, K. & Rajala, R. (2017). Lastensuojeluilmoitusprosessesi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017):4.
- Hirschovits-Gerz, T., Sihvo, S., Karjalainen, J. & Nurmela, A. (2019). *Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja toiminnan käytännöistä.* (Työpaperi nro. 17/2019.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.). (2018). *Lasten haastattelu lastensuojelussa.* PS-Kustannus.
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa.* Kirkon tutkimuskeskus. Kirkon tutkimuskeskus.
- Kuparinen, M. 2020. *Kohtaamisia ja kohtaamatta jäämisiä.* [Opinnäyte-työ YAMK: Diakonia- ammattikorkeakoulu.] https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/300547/Kuparinen_Marja.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Lahtinen, J. & Pekkarinen, E. (2020). *Yhteensointuvia ja epävireisiä kohtaamisia lastensuojelussa. Tutkimus osallisuudesta ja lasten kotien retkistä.* Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020):2.
- Lastensuojelu.info. Lapsi saa osallistua. Saatavilla 19.11.2021 <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsi-saa-osallistua/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 501. Stereotypiat ja ennakkoluulot. 500. Yhdenvertaisuus. Saatavilla 18.1.2020 <https://www.mll.fi/tehtavat/stereotypiat-ja-ennakkoluulot-rasismi-ja-vihapuhe/>

- Mielenterveystalo. Mielenterveyden vahvistaminen. Tunteet haltuun. Saatavilla 15.9.2021 https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx
- Nurmi, H., Nikupeteri, A., Leinonen, J., Kallinen, K., Lantela, L. & Laitinen, M. (2019). Kerättyä, jaettua, jalostettua, hyödynnettyä? Kokemustiedon rakentuminen ja hallinta lapsi- ja perhepalveluiden monitoimijaisessa yhteistyössä. Focus Localis 1/2019.
- Osallisuuden Aika. Toiminta. Mikä osallisuuden aika? Saatavilla 19.11.2020 <https://osallisuudenaika.fi/mika-osallisuudenaika>
- Osallisuuden Aika. Toiminta. Nuorten kehittäjäryhmä. Saatavilla 15.12.2020 <https://osallisuudenaika.fi/kehittajaryhma>
- Raamattu*. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.). (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). (2009). Haastattelu- Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Saatavilla 16.01.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). Lastensuojelun käsikirja. Kokemusasiantuntijat lastensuojelussa. Saatavilla 19.11.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/toimijat/kokemusasiantuntijat-lastensuojelussa>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (2021). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Saatavilla 18.1.2021 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. (2021). Sähköiset käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla 15.9.2021 <https://thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat>

Jamk. Monikulttuurisen ohjauksen työkalupakki. Ohjaajan itsetuntemus ja hyvinvointi. Saatavilla 16.9.2021 <https://oppimateriaalit.jamk.fi/monikulttuurinenohjaus/4-ohjaajan-osaaminen/4-2-arvot-ja-asenteet/>

Mielen ry. (2020). Toiminta. Kokemusasiantuntijatoiminta. Saatavilla 16.9.2021 <https://www.mielen.fi/kokemusasiantuntijatoiminta/>

LIITE 1. Teemahaastattelun runko

1. Kerro vapaamuotoisesti omasta lastensuojelutaustastasi? Kuinka pitkään olet ollut lastensuojelun asiakkaana?
2. Mitä tunteita sinulle heräsi lastensuojeluasiakkuuden alussa?
3. Miten lastensuojeluun liittyvät tunteesi ja mielipiteesi ovat muuttuneet lastensuojelun asiakkuuden aikana, jos ovat?
4. Mitä ajattelet lastensuojelusta nyt ja mikä on yleinen kokemuksesi lastensuojelun asiakkuudesta?
5. Oletko koskaan tuntenut, että sinua kohtaan on kohdistunut ennakkoluuloja tai asenteita lastensuojelutaustasi vuoksi? Ennakkoluulo on käsite, jolla tarkoitetaan ihmisen suhtautumista johonkin asiaan tai ihmiseen ennen tarkempaa tutustumista siihen/häneen. Ennakkoluulot ovat yleensä negatiivissävytteisiä (Mannerheimin lastensuojeluliitto. 501. Stereotypiat ja ennakkoluulot. 500. Yhdenvertaisuus).
6. Koetko, että lastensuojelutaustasta ja yleisesti lastensuojelusta nouseviin ennakkoluuloihin ja asenteisiin voi vaikuttaa? Miten?
7. Miten lastensuojelutyötä tulisi mielestäsi kehittää?
8. Mitä lapset ja nuoret voivat itse tehdä, lisätäkseen osallisuuden tunnetta lastensuojelutyössä? Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla osa itselle tärkeitä ryhmiä ja vaikuttaa niiden sisältä lähtöisiin asioihin, joilla on merkitys elämässäsi (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet).

HEI SINÄ!

Olemme Teemu ja Pinja Diakonia- ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme viimeistä vuotta Sosionomi- Kirkon nuorisotyöntekijöiksi. Teemme opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on saattaa kokemusasiantuntijoiden ääntä kuuluviin, sekä selvittää, miten lastensuojelu on näkynyt kokemusasiantuntijoiden elämässä. Haluaisimme kuulla kokemuksistasi ja näkemyksistäsi!

Kirjoitamme julkista blogia haastatteluiden pohjalta. Haastattelut ja blogikirjoitus tullaan tekemään anonymisti.

Haastattelu toteutuvat alustavasti viikoilla 11 & 12 loppuviikosta. Haastattelut tehdään etänä.

Nähdään pian! 😊

LIITE 3. Blogi

<https://osallisuudenaika.fi/blogi/2021/6/9/kokemusasiantuntijoiden-ni-totuuden-mukaisesti-kuuluviin>

Moi!

Me olemme Pinja ja Teemu Diakonia- ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme molemmat sosionomi (AMK)- kirkon nuorisotyöntekijöiksi viimeistä vuotta Helsingin kampuksella. Tämä blogiteksti on osa meidän opinnäytetyötämme.

Opinnäytetyömme ja tämän blogin tarkoitus on tuoda lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ääntä totuudenmukaisesti kuuluviin. Haastattelimme kahta lastensuojelun kokemusasiantuntijaa etäyhteyksin ja selvitimme ovatko he kohdanneet mahdollisesti lastensuojelutaustastaan johtuvia ennakkoluuloja ja asenteita lastensuojelun asiakkuuden aikana tai sen jälkeen. Haastattelussa oli tavoitteena löytää myös kokemusasiantuntijoiden omia näkemyksiä siitä, miten lastensuojelutyötä voidaan kehittää ja miten osallisuuden tunnetta voi lisätä tällä kentällä.

Osallisuuden aika ry on toiminut yhteistyökumppanimme koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Kappale 1. Lastensuojelu osaksi elämää

Lastensuojelun maine on ehkä pääsääntöisesti sellainen, että sen asiakkaaksi joudutaan, ei päästä. Jotkut lapset ja nuoret joutuvat kuitenkin näkemään itse paljon vaivaa päästäkseen lastensuojelun tuen piiriin. Tähän vaikuttaa ainakin haastattelemamme kokemusasiantuntijan mukaan vanhempien vaikutus sijoituspäätöksiin sekä lastensuojelun resurssien riittämättömyys tai yksinkertaisesti se, että kaikkia ei kohdella samoin. Esimerkiksi haastateltava kertoo, että häntä ei otettu huostaan, sillä hänen sanottiin olevan jo liian lähellä täysi-ikäisyyttä. Hän oli tapahtumahetkellä 15-vuotias ja nuoren elämässä tuo melkein kolmen vuoden ajanjakso on pitkä. Prosessien suunnittelu, niistä huolehtiminen ja omien oikeuksiansa takaaminen on asioita, joiden ei tulisi olla missään tapauksessa lapsen tai nuoren vastuulla.

Huostaanoton seurauksista olisi tarpeen osata kertoa lapsille ja nuorille heidän ikätasonsa mukaan, niin että he saisivat mahdollisimman laajan kuvan siitä, mitä huostaanotto tarkoittaa käytännössä. Tästä käytännöstä kiinni pitäminen olisi lastensuojelun kehityksen kannalta oleellista aina lastensuojeluasiakkuuden alussa. Myös lastensuojeluasiakkuuteen johtaneet tekijät olisi hyvä käydä sosiaalihuollon ja lasten kanssa yhdessä läpi. Lastensuojelun asiakkuuteen ei useinkaan vaikuta lapsen omat valinnat tai ominaisuudet, ja jos lapsi luulee niin, saattaa tämä johtaa itsensä syyttämiseen. Vastasyntynekin voi olla asiakas, joten osassa tapauksissa asiakkuus on täysin ympäristön ja olosuhteiden summa.

Lastensuojeluasiakkaana olleiden ihmisten tunteet saattavat saada vaikutteita lähipiiristä, esimerkiksi vanhemmilta. Nämä tunteet lastensuojelua kohtaan voivat olla negatiivisia. Negatiivinen suhtautuminen lastensuojeluun voi levitä myös vanhempien ystäviin, tuttuihin ja keneen tahansa, joka sattuu esimerkiksi netissä lukemaan avoimia keskustelupalstoja. Lastensuojelun puolustuspuheenvuorot jäävät lähes poikkeuksetta pitämättä vaihtolovelvollisuuksien vuoksi. Näistä keskustelupalstoista tulee harvoin luettua positiivisia kommentteja, vaikka hyviäkin kokemuksia on olemassa. Lastensuojeluasiakkuus ei tarkoita välttämättä huostaanotto päätöstä, vaan esimerkiksi avohuollon tukipalvelut on suunniteltu tukemaan kotona jaksamista, ettei huostaanottoon tarvitsisi turvautua.

Kappale 2. Asuminen yksikössä

Kysyimme haastateltavilta, minkälaisia tunteita on sijoituksen aikana saattanut herätä, sekä miltä lastensuojeluasiakkuus tuntuu kokonaisuudessaan sen päätyttyä.

Haastateltavat kertovat, että heidän tunteensa ovat vaihdelleet suuresti sijoituspaikkoja kohtaan. Toisinaan sijoituspaikkoja kohtaan on herännyt suuria ilon ja turvallisuuden tunteita. Kääntöpuolena ovat kokemukset kaltoinkohtelusta, jolloin päällimmäisinä tunteina on herännyt pelkoa, ahdistusta ja avuttomuutta.

Haastateltavien kokemusten mukaan iloa ja turvallisuuden tunnetta herättävässä sijoituspaikoissa säännöt ovat olleet perusteltuja ja ilmapiiri ei ole ollut

jatkuvasti kireää. Sijoituspaikka vastaa lapsen tarpeita hyvin ja siellä aikuiset ovat aidosti kiinnostuneita sekä kuuntelevat. Aikuiset ovat huomioineet lapsia esimerkiksi auttamalla kokeisiin lukemisessa. Hyvässä sijoituspaikassa mitään toimintaa ei tarvitse peitellä.

Haastateltavat kertovat kohdanneensa myös huolta esimerkiksi turvallisuudesta ja tasaisen arjen toteutumismahdollisuuksista joissakin sijoituspaikoissa. Valitettavasti joissakin paikoissa on päällimmäisenä muistona kaltoinkohtelua, pelkoa, ahdistusta ja avuttomuutta. Negatiivisia tunteita on saattanut herättää myös koti-ikävä sekä katkeruus siitä, miksi muut, joissakin tapauksissa jopa omat sisarukset, saavat asua kotona, kun itse on ollut huostaanotettuna. Negatiiviset tunteet ovat voineet pahimmallaan johtaa itsetuhoisiin ja/tai väkivaltaisiin ajatuksiin.

Lastensuojelu on ollut mukana kokemusasiantuntijoiden elämässä pitkään. Haastateltavat kertovat, että aina ei ole saatu oikeanlaista kohtelua tai tehty oikeita päätöksiä, mutta nyt jälkikäteen ajatukset lastensuojelusta ovat pääsääntöisesti positiivisia. Omat huonot kokemukset on ikään kuin pystynyt kääntämään loppujen lopussa hyväksi, sillä tällä hetkellä on hyvä olla. Kun laitos on ollut ainoa vaihtoehto, johon on tyydyttävä, voi kuitenkin olla kiitollinen, että sellainen vaihtoehto on olemassa. Laitoksen säännöt verrattuna kodin sääntöihin eivät ole aina tuntuneet reiluilta. Nykyään on helpompaa ymmärtää, miksi kotona asuminen ei ollut vaihtoehto sekä rajat pystytään hyväksymään paremmin. Lastensuojelutaustan vuoksi pystytään nykyään myös havaitsemaan nopeammin, minkälainen kohtelu on hyväksyttävää, ja mikä taas ei. Ennen ei välttämättä edes ymmärtänyt sitä, että kohtelu, jota on osakseen saanut, on ollut väkivaltaa. Haastateltavat kertovat myös, että tänä päivänä osaa olla kiitollinen suojaavista tekijöistä laitoksessa, kuten ystävien tuesta ja turvallisista aikuisista.

Kappale 3. Asenteet ja ennakkoluulot

Asenteilla ja ennakkoluuloilla tarkoitetaan ihmisen suhtautumista negatiivissävyyteisesti joihin asiaa tai ihmistä kohtaan, ennen kuin on edes tähän asiaan perehtynyt, tai ihmiseen tutustunut. (Mannerheimin lastensuojeluliitto. Stereotyyppit ja ennakkoluulot. Yhdenvertaisuus).

Kysyimme haastateltavilta, ovatko he kohdanneet joskus asenteita ja ennakkoluuloja lastensuojelun asiakkuuden aikana. Haastateltavat kertoivatkin kohdanneensa paljon erilaisia ennakkoluuloja. Yleisin oletamus oli se, että lastensuojelutaustan omaava nuori olisi kykenemätön samoihin asioihin kuin muut nuoret. Tämä on näkynyt jopa koulutusjärjestelmässä siten, että opettajat ovat päästäneet koulussa helpommalla. On oletettu myös, että lastensuojelutaustan omaava nuori olisi pahantekijä ja näin ollen hän saa helposti ongelmanuoren leiman. Haastateltavat mainitsevat, että on ollut vaikeampaa saada omaa ääntä kuuluviin ja ihmisiä uskomaan omaan sanaan, jos kertoo esimerkiksi kohdanneensa väkivaltaa. Toisinaan haastateltavat ovat kohdanneet myös sellaisia ennakkoluuloja, joissa oletetaan lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten elävän pelkästään Kelan rahoilla sekä moni asia pyritään selittämään sillä, että on lastensuojelun asiakas ja näin ollen jotenkin vähemmän kuin muut.

Oletuksia tehdään myös sen perusteella, millaiseen yksikköön nuori on ollut sijoitettuna. Haastateltavat kertoivat, että jos nuori on ollut vaikka sellaisessa lastensuojeluyksikössä, jossa on paljon kehitysvammaisia ihmisiä, oletetaan, että kaikki siellä sijoitetut nuoret olisivat kehitysvammaisia – vaikka näin ei olisi. Haastateltava toteaa, että hänellä on ollut aina paljon ystäviä, eivätkä ihmiset, jotka hänet tuntevat, ole leimanneet häntä lastensuojelutaustansa vuoksi mitenkään. Tuntemattomilta ihmisiltä ennakko-oletuksia on joutunut kohtaamaan paljonkin. Jopa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat automaattisesti olettaneet haastateltavan olevan tuetun asumisen piirissä, vaikka haastateltava asui täysin itsenäisesti.

Meillä kaikilla ihmisillä syntyy ennakkoluuloja. On kuitenkin täysin eri asia pitää ennakkoluulot itsellään ja parhaassa mahdollisessa tilanteessa, todistaa ne itselleen vääriksi kuin sanoa negatiivissävytteisiä asioita ääneen. Tällaisten leimavien asenteiden ja ennakkoluulojen levittäminen voi tuntua hyvin loukkaavalta ja juurtuneista asenteista on vaikeampaa päästää irti, jos ne kulkeutuvat sukupolvelta toiselle. Haastateltavat painottavatkin, että oletuksia ei tulisi koskaan tehdä. He mainitsevat, että aina ennakkoluulojen ja asenteiden kohtaaminen ei tunnu vain pahalta, vaan myös turhauttavalta. Turhautumista luo ihmisten epä tietoisuus.

Haastateltavat toteavat, että asenteisiin ja ennakkoluuloihin voi vaikuttaa. Yhteiskunnassa tulisi levittää laajemmin tietoa lastensuojelusta. Yksi blogijulkaisu ei varmasti vielä riitä, mutta se on jo pieni askel eteenpäin tietoisuuden lisäämiseksi. Sosiaalisen median vaikutus on tänä päivänä suuri, joten varmasti tietoisuutta lastensuojelusta olisi helppo levittää kaikille erilaisten kanavien kautta. Haastateltavat mainitsevat, että median tulisi nostaa esille enemmän totuudenmukaisia lastensuojelukertomuksia sen sijaan, että etsittäisiin vain sellaisia kokemuksia, jotka sattuvat tukemaan vallalla olevia käsityksiä, tai sisältävät sensaatiomaisen huonoja lastensuojelukokemuksia.

Kappale 4. Lastensuojelutyön kehittäminen ja osallisuuden lisääminen

Lopussa selvitimme haastateltavilta, miten lapset ja nuoret voivat itse lisätä osallisuuden tunnetta lastensuojelutyössä, sekä miten heidän mielestään lastensuojelutyötä tulisi kehittää.

Osallisuuden lisääminen

Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla osa itselle tärkeitä ryhmiä ja vaikuttaa niiden kautta asioihin, joilla on merkitystä omassa elämässä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet.)

Haastateltavat mainitsivat, että osallisuutta voi lisätä oman jaksamisen mukaan olemalla aktiivinen ja kiinnostunut asioista. Rohkeasti oman mielipiteen esille tuominen on tärkeää. Osallisuuden tunnetta voi konkreettisesti lisätä esimerkiksi osallistumalla Suomen sijaiskotinuorien leirille tai lähtemällä muuhun toimintaan mukaan, jossa pääsee vaikuttamaan. Jakamalla omaa hyödyllistä kokemusta voi itse toimia yhteiskunnassa edistääkseen lastensuojelua ja vastustaakseen stigmoja. Osallisuuden ajan toimintaan toinen haastateltava lähti mukaan itsenäistymisen lomassa, jolloin uteliaisuus toimintaa kohtaan heräsi. Kokemusasiantuntijaksi lähteminen oli kuitenkin jo aiemmin pyörinyt mielessä, sillä halu vaikuttaa asioihin oli suuri. Kokemusasiantuntijuuden kautta on saanut merkitystä

kokemuksilleen sekä paljon vertaistukea. Toinen haastateltava summaa, että kokemusasiantuntijuus on ollut kokonaisuudessaan positiivinen voimavara.

Lastensuojelun kehittäminen

Lastensuojelutyön kehittämisessä tulisi haastateltavien mukaan painottaa, että asiakaslähtöisyys ei ole sitä, että on valmis käsitys siitä, miten nuoren asiat tulisi hoitaa, vaan ammattilaisten tulisi kohdata jokainen yksilönä. Asiakaslähtöisyyden mainitaan olevan sitä, että lapsiin ja nuoriin tutustutaan samalla tavalla kuin vaikka vapaa-ajalla tutustuisi ihmisiin aidosti kiinnostuneena heidän elämästään. Vaikka monilla lapsilla ja nuorilla onkin samankaltaisia kokemuksia, kukaan meistä ei ole samanlainen. Mielenpitoja tulisi muodostaa vasta, kun oikeasti tuntee ihmisen.

Varhainen puuttuminen, lastensuojelun luotettavan toteutumisen valvonnan lisääminen, mahdollisuus terapiaan tai tukihenkilöön sekä resurssien lisääminen lastensuojelun kentällä olisivat haastateltavien mielestä tärkeitä lastensuojelun kehittämisen kohteita. Haastateltavat mainitsevat, että lapsella tai nuorella tulisi aina hänen itse niin halutessaan olla oikeus tukihenkilöön, jolloin hänen elämänsä voisi olla edes yksi välittävä ja turvallinen aikuinen. Toiselle haastateltavalle on tarjottu tukihenkilöä joskus ja toiselle ei ole tarjottu ollenkaan. Tarve tukihenkilölle olisi edelleen suuri, vaikka asiat ovatkin tällä hetkellä hyvin. Tukihenkilötoiminta on selvästi iso kehityskohde, jossa vapaaehtoistoimintaa voitaisiin hyödyntää enemmän.

Toiseksi isoksi kehittämisen kohteeksi nousee myös tiedonsaanti. Haastateltavat kertoivat, että ovat joutuneet itse etsimään aktiivisesti tietoa omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan. Tiedon etsimisen ei tulisi olla lapsen tai nuoren itsensä vastuulla. Haastateltavat kertovat, että tärkeää tietoa on saattanut mennä ohi, kun sitä on joutunut itse etsimään tai pahimmassa tapauksessa tietoa on pimitetty tahallisesti. Lastensuojelusta tulisi antaa kokonaisvaltaisesti enemmän selkeää tietoa, jota lapset ja nuoret pystyvät sisäistämään ja ymmärtämään, miten nämä asiat toimivat käytännössä. Sen sijaan, että kielletään lakikirjojen ja Sosiaaliportin

lukeminen, kuten toiselle haastateltavistamme oli käynyt, voitaisiin lapsen ja nuoren kanssa yhdessä ottaa asioista selvää.

Haastateltavat summaavat, että lastensuojelusta on syntynyt positiivinen yleiskokemus, mutta negatiivista vivahdetta on aiheuttanut se, että on joutunut itse näkemään niin paljon vaivaa asioiden eteen. Jos ei itse olisi sanonut, että koti ei ole tällä hetkellä sellainen paikka, jossa voisi asua, ei välttämättä mitään konkreettista olisi tapahtunut.

Lastensuojelun kehittäminen on mahdollista ja sitä pitää pyrkiä jatkuvasti tekemään. Haastateltavat muistuttavat, että kaikkien kokemukset eivät ole samanlaisia kuin heidän omansa. Molemmat kertovat, että he haluaisivat itse joskus tulevaisuudessa työskennellä lastensuojelussa tai sosiaaalialalla.

Loppusanat

Kun lastensuojelua kehitetään, on meidän mielestämme ehdottoman tärkeää kuunnella lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden mielipiteitä ja ajatuksia. Haluamme omalla panoksellamme olla mukana saattamassa lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ääntä kuuluviin lastensuojelun kehittämiseksi, sekä asenteiden ja ennakkoluulojen poistamiseksi.

Kiitos haastateltaville, Osallisuuden aika ry:lle, sekä kaikille lukijoille!

Aurinkoista kesää toivottaa Pinja & Teemu.

Blogissa käytetyt lähteet:

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Stereotypiat ja ennakkoluulot. Yhdenvertaisuus. Saatavilla 11.5.2021 <https://www.mll.fi/tehtavat/stereotypiat-ja-ennakkoluulot-rasismi-ja-vihapuhe/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Saatavilla 11.5.2021 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden->

edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-
olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaat-
teet